

O nautičkom turizmu Jugoslavije kao sistemu

UDK 338.48 (497.1) NAUČIKI

Sažetak

Suvremeni razvoj nautičkog turizma, parcijalno i u sklopu razvoja drugih djelatnosti, nemoguće je zamisliti bez razvoja organizacijskog i informacijskog sistema kao poslovnih sistema odnosno podsistema nautičkog, turističkog i ekonomskog sistema zemlje (sistemi višeg reda).

Zato se u ovom radu pokušalo iznijeti golemo značenje organizacijskog i informacijskog sistema nautičkog turizma Jugoslavije promatranog kao sistem. Bez suvremene organizacije i suvremene informatike u nautičkom turizmu neće biti moguć njegov sveobuhvatan razvoj. Iz tih razloga autor se zalaže za sistemski pristup razvoju nautičkog turizma na Jadranu i uopće na svim vodama Jugoslavije.

Sam rad je podijeljen u četiri poglavlja i to 1. Uvod, 2. O nautičkom turizmu u Jugoslaviji, 3. Pretpostavke i uvjeti za funkcioniranje organizacije kao sistema u nautičkom turizmu Jugoslavije i 4. Pretpostavke i uvjeti za funkcioniranje informacijskog sistema u nautičkom turizmu Jugoslavije.

1. UVOD

U poslijeratnom razdoblju, a napose u zadnja dva desetljeća, nautički je turizam doživio snažan razvoj u čitavom svijetu, počev od Amerike, Oceanije i Australije, pa do Evrope i Sredozemlja. U Jugoslaviji je ovaj oblik turizma startao tek od nedavno, za razliku od klasičnog turizma (posebno inozemnog) koji egzistira skoro čitavo stoljeće.

Turizam je u Jugoslaviji doživio značajan razvoj. U nekoliko zadnjih srednjoročnih planova, pa i u dugoročnim programima razvoja do 1990. odnosno 2000. godine on je svrstavan u »glavne pravce društveno-ekonomskog razvoja« čitave zemlje, a napose republika, regija, subregija i općina koje su okrenute razvoju turističke privrede i u kojima takva privreda ima perspektivu.

Međutim, nautičkom turizmu u Jugoslaviji do sada se nije prilazilo ozbiljno i programski. Ovaj oblik turizma zanemaran je čak i u Jadranskoj makroregiji. Nautički turizam, ili ako ga ispravnije nazovemo turističko brodarenje, konačno je tek osamdesetih godina i u Jugoslaviji društveno-ekonomski zacrtan kao oblik »daljnjeg razvoja turizma, posebno inozemnog«. Od njega se ubuduće očekuje da objedini razvoj mnogih privrednih pa i izvanprivrednih djelatnosti u Jugoslaviji, a posebno na Jadranu. Njega treba razvijati u kontekstu složene tzv. »morske privrede« zemlje, ali i ukupnog turizma zemlje, kao i u kontekstu razvoja ukupne privrede a posebno tercijarnih djelatnosti.

Da bi se razvoju nautičkog turizma u zemlji prilazilo programski, dugoročno i sveobuhvatno, neophodno je izgraditi organizaciju nautičkog turizma kao sistema, organizacijsko-planski i društveno-ekonomski povezati ga s drugim djelatnostima i granama u sveobuhvatan i složen sistem nautičkog turizma Jugoslavije, koji bi bio podsistem turističke privrede, prometa (saobraćaja), kao i podsistem šireg ekonomskog (privrednog) sistema zemlje kao sistema višeg reda.

2. O NAUČIKOM TURIZMU U JUGOSLAVIJI, NJEGOVOM RAZVOJU I ZNAČENJU

Za zadovoljavanje turističke potražnje koja je, premda vrlo hirovita i selektivna, u stalnom porastu, postoje mnogobrojne pogodnosti i mogućnosti za nove oblike turističke ponude. Jedna od tih mogućnosti je i nautički turizam za koji na čitavom primorskom pojasu jugoslavenskog dijela Jadrana postoje mnoge komparativne prednosti. U sve nazočnijoj i rastućoj međunarodnoj konkurenciji nautički je turizam jedna od perspektiva turističke djelatnosti jugoslavenske privrede.

Pojava nautičkog turizma poslijeratni je fenomen, koji je značajno izmijenio fizionomiju suvremenog svjetskog turizma. Dok je razvoj nautičkog turizma u Americi započeo znatno prije drugog svjetskog rata u Evropi, međutim, on započinje pedesetih godina. U Jugoslaviji je on započeo, vrlo skromno i bojažljivo, krajem šezdesetih godina. Tada je na jadranskoj obali bilo svega 3—4 marine s oko 130—150 vezova, a promet turističkih plovila iznosio je svega nekoliko tisuća. Početkom sedamdesetih godina ovaj promet je mnogo značajniji, tako da je jugoslavensku morskou obalu posjetilo 1972. godine preko 16.000 nautičkih plovih jedinica.¹

Turističko brodarenje (»treća turistička revolucija«) od tada nadalje doživljava najveću ekspanziju na jugoslavenskom dijelu Jadrana. Već 1975. je zabilježen broj od ukupno 22.000 plovih objekata pod stranom zastavom,² da bi 1980. bilo registrirano 45.000 inozemnih plovila, a 1982. ukupno 54.000 plovila, te 1983. ukupno 56.000 inozemnih plovila. Za 1984. se procjenjuje da je jugoslavenski Jadran posjetilo preko 59.000 ino-plovila.

Nautički turizam ima s jedne strane međunarodno značenje, a s druge strane uže, unutrašnje značenje (nacionalano i regionalno). Karakteriziraju ga masovnost pojave i ekspanzivnost razvoja. On doživljava u svijetu konstantan trend rasta i razvoja, napose u zadnja dva deset-

ljeća. Prosječna stopa rasta nautičko-turističkog prometa u svijetu je iznosila u razdoblju od 1961. do 1981. 14 % godišnje, a u razvijenim zemljama Zapada preko 16%.³

Činjenica je da je Jadransko more sa svojim prirodnim pogodnostima idealno za razvoj nautičkog turizma. Međutim, ova činjenica nije dovoljno valorizirana u Jugoslaviji. Zašto je to tako?

Nesumnjivo je da osnovu za razvoj nautičkog turizma ili turističkog tj. pomorsko-turističkog brodarenja čini odgovarajuća i organizirana ponuda, dakle nautičke luke (marine) za prihvat turističkih plovila i turista koji njima krstare ili ih, pak, pohranjuju tokom zime. Upravo je ta ponuda u Jugoslaviji i njenom dijelu Jadrana do sada bila više nego skromna. Dok je nautičko-turistički promet u razdoblju 1961 — 1981. rastao po prosječnoj stopi od 14% godišnje, dotle je broj marina (turističkih lučica) u nautičkom turizmu Jugoslavije rastao po prosječnoj stopi od 18,8% godišnje.

Tako je 1962. na jugoslavenskom Jadranu bilo svega 3 lučice s ukupno 150 vezova. 1967. 6 lučica s ukupno 400 vezova, 1972. je bilo 10 lučica s ukupno 900 vezova, 1977. 13 lučica s ukupno 1.700 vezova, a krajem 1982. na jadranskoj je obali egzistiralo 17 nautičkih lučica s ukupno 4.727 vezova. Danas, u 1985. godini, ukupan broj nautičkih luka i lučica u Jugoslaviji iznosi 35, a ukupan broj vezova (u moru i na kopnu) preko 9.500. Ovakav nagli porast broja marina i vezova na Jadranu treba zahvaliti prošlogodišnjoj i ovogodišnjoj izgradnji 4.800 vezova u ukupno 17 nautičkih lučica, a sve u okviru novoosnovane RO »Adriatic Club Yugoslavia«. Prema tome, u razdoblju od 1965 — 1975. prosječna stopa rasta broja vezova u nautičkom turizmu Jugoslavije iznosila je 17,5%, a u razdoblju od 1975. do 1985. godine 20,3%.

Uzroke dosadašnjem zaostajanju u razvoju nautičkog turizma u Jugoslaviji valja tražiti u nedostatku plansko-razvojnog i organiziranog gospodarskog usmjeravanja ponude u nautičkom tu-

rizmu, a time i prihvaćanja inozemne tražnje. Tome su pogodovali mnogi objektivni i subjektivni faktori. Među objektivne faktore nerazvijenosti ovog turizma spadaju:

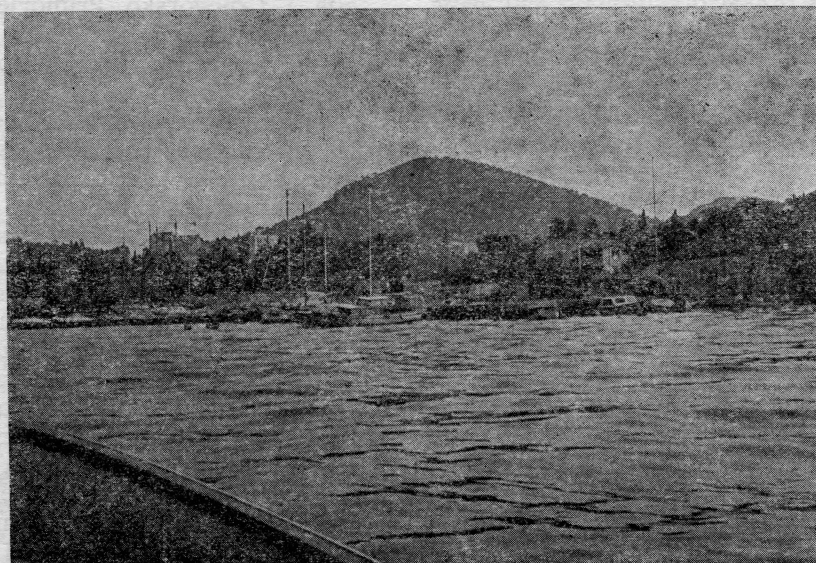
1. nerazvijena i neizgrađena materijalna osnova za razvoj nautičkog turizma,
2. relativna ograničenost dosadašnjeg nautičko-turističkog prometa.⁴

Među subjektivne faktore dosadašnjeg skromnog razvoja nautičkog turizma u Jugoslaviji svrstali bismo:

1. nedostatak inicijative i usmjeravanja u ovaj oblik turizma (osobito inozemnog) od strane DPZ i DPO, te OUR, državnih i drugih organa,
2. nedostatak svih oblika organizacije u nautičkom turizmu,
3. nepostojanje dugoročnog planiranja i društveno-ekonomskog razvoja nautičkog turizma,
4. nedostatak kadrova i stručnjaka za nautički turizam u zemlji.

Godišnja ukupna potrošnja nautičkih turista u Jugoslaviji kreće se zadnjih godina od 20.000 do 60.000 dolara, što iznosi od 4—8% ukupnog jadranskog deviznog priliva zemlje. Jugoslavenski devizni priliv zemlje od inozemnog nautičkog turizma sudjelovao je u razdoblju 1978—1983. sa svega 5% u ukupnom inozemnom nautičkom deviznom prilivu Sredozemlja. Samo Francuska, Italija, Španjolska i Grčka, dakle, četiri zemlje, ostvaruju preko 90% tog priliva.

Iako su ovi postoci vrlo skromni ne treba ih zanemariti jer je jugoslavenski nautički turizam praktički u povelju. Iz godine u godinu raste promet nautičkih turista i njihov interes za jugoslavensku obalu. Ova činjenica otvara široku perspektivu razvoja nautičkog turizma i njegove ponude. Uz Egejsko i Jonsko područje, te Lepantsko i Balearsko, Jadransko more spada u najatraktivnija Sredozemna i Evropska nautičko-turistička područja, a i znatno je bliže od navedenih područja za nautičare iz Centralne i Sjeverne Evrope. Neposredna blizina Centralne Evrope velika je komparativna prednost za razvoj

ovog oblika turizma na Jadranu, osobito na tzv. Gornjem Jadranu. Ovu činjenicu zato treba iskoristiti radi podizanja konkurentnosti jugoslavenskog turizma, kako ukupnog tako i posebno nautičkog (inozemnog) na evropsku razinu.

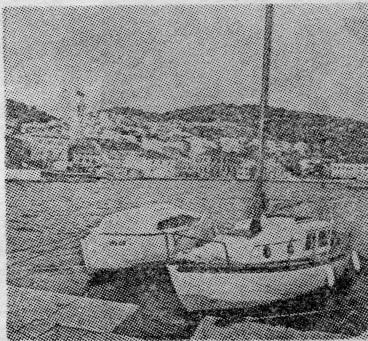
3. PRETPOSTAVKE I UVJETI ZA FUNKCIONIRANJE ORGANIZACIJE KAO SISTEMA U NAUČKOM TURIZMU JUGOSLAVIJE

Budući je organizacija složen pojam koja se bavi kompleksom odnosa »koji se uspostavljaju i razrješavaju u jednoj organizacionoj cjelini i koji su uplivisani mnogim pojavama i faktorima«⁶, namjena i prostor ovog rada dozvolit će nam da je prezentiramo u sistemu nautičkog turizma.

Mišljenja smo da nautičkom turizmu Jugoslavije treba prilaziti s aspekta organizacije kao sistema budući je to najispravniji i sveobuhvatan suvremeni aspekt, koji prožima sve njegove dijelove i pojave i objedinjuje iste. Koncept organizacije kao sistema tretira organizaciju »kao otvoreni sistem koji sadrži određene dijelove«⁷, koji su, opet, »podsystemi organizacije«, među kojima postoje neposredne i posredne veze (link) bez kojih se ne bi mogle ostvarivati »složene funkcije zadaci i postupci«⁸. Osnovno u takvom konceptu mora biti osiguranje postojanosti koncepta sa realnošću prakse te osiguranje primjene ovog koncepta i totalnost istog«⁹. U strukturi samog koncepta mora postojati više razina u kojima funkcionira organizacija koja se nužno prilagođava širokoj raznovrsnosti komponenti ali i međuveza. Ovim se konceptom moguće koristiti ne samo u analiziranju, rukovođenju i upravljanju, nego i u razvoju i u unapređivanju poslovanja i organizacije rada primjenjivanjem suvremene tehnike.

Zbog njegove suvremenosti i adaptabilnosti u svakom društvu i ekonomiji, smatramo da bi bilo neophodno stvoriti uvjete i pretpostavke za uvođenje i izgradnju, a zatim i funkcioniranje organizacijskog sistema kao podsystema u sistemu nautičkog turizma SFRJ.

Prema teoriji i praksi organizacije kao sistema, nautički turizam u Jugoslaviji treba izgrađivati jedinstveno i sveobuhvatno. To znači da kompletnu nautičko-turističku ponudu jugoslavenskog Jadrana treba razvijati kao sistem u cijelosti, a nikako po dijelovima ili regijama.

Ako tako prilazimo razvoju i unapređenju nautičkog turizma Jugoslavije imat ćemo jedinstven sistem koji će funkcionirati u svim svojim organizacijskim i funkcionalnim dijelovima. Ti dijelovi, koji u stvari čine cjelinu jedinstvenog sistema nautičkog turizma Jugoslavije, bili bi podsystemi primorskog odnosno ukupnog turizma zemlje kao sistema višeg reda, te svjetskog nautičkog turizma i ukupnog turizma kao još šireg sistema. Zato je neophodno promatrati, konstruirati i razvijati nautički turizam na jugoslavenskom prostoru kao složeni sistem koji treba funkcionirati u svim svojim dijelovima.

Ovako shvaćen nautički sistem u turizmu Jugoslavije bi se sastojao od tri osnovna globalna sistema koji predstavljaju njegove podsysteme, promatrajući s organizacijsko-funkcionalnog aspekta. To su:

1. prostorni sistem kojeg sačinjavaju jadranske makro i mikro regije kao prostorni dijelovi jedinstvenog nautičko-turističkog područja zemlje,
2. ekonomski sistem kojeg sačinjavaju sve privredne djelatnosti koje su neizostavno uključene u veliki ekonomski sistem turizma zemlje,
3. političko-funkcionalni sistem kojeg sačinjavaju svi sistemi i podsystemi bez kojih ne bi mogao funkcionirati sistem nautičkog turizma.

Prostorni sistem nautičkog turizma kao sistema sačinjavali bi ovi regionalno-područni podsystemi:

1. Sjeverni Jadran, kojeg, opet, sačinjavaju više regija i subregija kao što su: Istra, Hrvatsko Primorje, Kvarnerski otoci, a ove opet na mikroregije,
2. Srednji Jadran, kojeg sačinjavaju više regija i subregija kao što su: Sjeverna Dalmacija s otocima, Srednja Dalmacija s otocima, odnosno zadarsko područje, šibensko područje, splitsko područje, makarsko područje i uže,
3. Južni Jadran, kojeg, opet, sačinjavaju više regija i subregija kao što su: Južna Dalmacija i Crnogorsko Primorje odnosno Neretvansko područje, Pelješko područje, Dubrovačko područje, Boka Kotorska, Crnogorsko Primorje i uže.

Ovi prostorno-regionalni podsystemi sa cjelokupnom obalom, otocima, lukama i lučicama¹⁰ i uopće domaćim teritorijalnim morem čine jednu cjelinu sistema nautičkog turizma na jugoslavenskom Jadranu. Inače prostorni sistem čini bazu ili kostur nautičkog turizma kao sistema.

Što se tiče ekonomskog sistema valja istaći da njega čine mnoge privredne djelatnosti bez kojih nautički turizam ne bi mogao egzistirati¹¹. To su, prije svega: 1. brodograđevna djelatnost, 2. usluge tehničkog servisiranja plovila, te čuvanje istih u lukama i marinama uz osiguranje priveza i zaštite plovila i vozila nautičkih turista, 3. lučke djelatnosti, 4. plovidbene tj. usluge brodarenja, 5. ugostiteljstvo i turizam, 6. ukupna trgovina, 7. opskrba brodova i nautičkih plovila

vodom, strujom, gorivom, prehrambenom i ne-prehrambenom robom, 8. prometne (saobraćajne) usluge, 7. usluge informiranja, 8. sportsko-zabavna djelatnost i 9. kulturno-umjetnička djelatnost.

Sve ove, kao i druge djelatnosti koje su uključene u cjeloviti sistem turističkog brodenja ili nautičkog turizma sačinjavaju jedinstveni veliki ekonomski sistem nautičkog turizma koji, u stvari, predstavlja njegov kostur.

Na kraju, političko-funkcionalni sistem čine svi pojedinačni sistemi koji sačinjavaju cjelinu poslovne, upravne, ekonomske i razvojne politike. Ovaj sistem čine slijedeći sistemi odnosno pod-sistemi: 1. sistem upravljanja, 2. sistem rukovođenja, 3. sistem sigurnosti plovidbe, reda, te sistem ONO i DSZ, 4. sistem informiranja na moru i kopnu, 5. vanjskotrgovinski sistem, 6. devizni sistem, 7. carinski sistem, 8. monetarni sistem, 9. kreditni sistem, 10. sistem kabotaže (obalne plovidbe), 11. sistem odgajanja i osposobljavanja nautičara, 12. sistem razrađenih nautičkih itinerera, 13. sistem takmičenja na moru i drugi sistemi.

Za razliku od prva dva sistema, ovaj sistem predstavlja nadgradnju prva dva sistema koji čine suštinu nautičko-turističke ponude. To znači da je političko-funkcionalni sistem pretpostavka za funkcioniranje navedene ponude, koju, dakle, čine prva dva sistema. Zato je neophodno da na ovakav suvremen i sistemski pristup, koji će se ispoljavati na turističkom tržištu kroz djelovanje navedena tri sistema, pristupamo uvođenju i razvijanju nautičkog turizma u Jugoslaviji. Činjenicu da sva tri pojedinačna sistema čine logičnu sistemsku cjelinu ne treba posebno dokazivati. Ukoliko ova tri sistema nautičkog turizma kao sistema nisu sistemsko-organizacijski i marketinško-razvojno postavljena i orijentirana, neće doći ni do realnog funkcioniranja čitavog sistema, već do njegovog kidanja, lomljenja, a samim time i do parcijalnog i nekompleksnog razvoja.

Dakle, organizaciji nautičkog turizma u Jugoslaviji treba prilaziti s aspekta teorije i prakse sistema, budući je to vrlo složena struktura. Takvu strukturu sačinjavaju »skup ljudi koji pomoću raspoloživih sredstava nastoje da ostvare određene ciljeve«¹², promatrajući s formalnog stanovišta dok suštinsku organizaciju i strukturu čini njeno funkcioniranje. Budući je u Jugoslaviji postavljen cilj u razvoju nautičkog turizma uvođenjem ispravne organizacije kao sistema, stvorile bi se realne pretpostavke i mogućnosti za postizanje cilja. Kako su postavljeni ciljevi složeni i dugoročni, to još više zahtijeva ozbiljan, stručan i optimalan pristup.

Osim ciljeva, svaku organizaciju kao sistem karakteriziraju još i: 1. postojanje socijalnog sistema »koji čine radni ljudi organizovani u skladu s potrebama i podjelom rada«¹³, te 2. sredstva pomoću kojih organizirani skup ljudi izvršava sve neposredne zadatke. Međutim, jedna od najbitnijih pretpostavki funkcioniranja organizacije kao sistema je organizirana aktivnost kod koje dolaze do izražaja kompleksni problemi integracije u sistem, te napori i akcije u samom

sistemu. Kako naglašava Oscar Lange, sistem je skup povezanih aktivnih elemenata¹⁴.

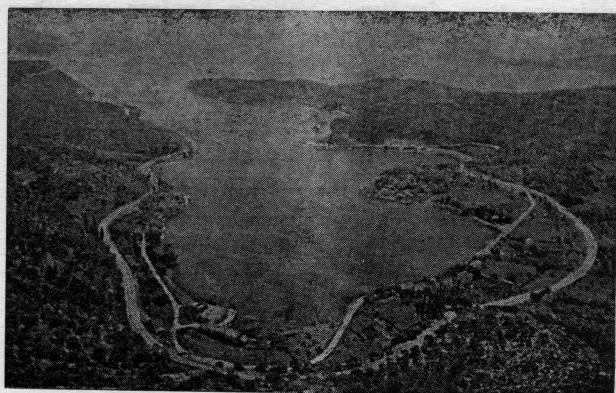
Definiranje nautičkog turizma kao sistema, determinira hijerarhiju i prioritete ciljeva, integracije, zadatke i drugih napora i aktivnosti. Određivanje ciljeva i zadataka sadašnjeg i budućeg razvoja na temelju cjelovitog razvojnog koncepta nautičkog turizma na Jadranu i jedinstvene razvojne dugoročne politike predstavlja i istodobni i zajednički proces¹⁵. Međutim, ostvarivanje pojedinih ciljeva i zadataka može se u praksi odvijati postupno, dakle po fazama ili etapama prema utvrđenoj dinamici razvoja¹⁶.

Budući da navedeni sistemi, podsystemi i uopće djelatnosti ponude nautičkog turizma nemaju istu razinu važnosti to i ovdje treba odrediti i rangirati kako prioritete djelatnosti tako i pojedine zadatke i akcije.

Po nama, prioritet treba dati izgradnji mreže nautičkih luka i lučica i to ne samo u okviru specijalizirane novoosnovane RO »ACY« već i u okviru samostalnih osnovnih ili radnih organizacija — nautičkih luka (npr. marina Portorož, marina Poreč, marina Dubrovnik), s time da bi svaka marina bila OOUR.

Osim izgradnje nautičkih luka neophodno je izgraditi i vlastitu turističku flotu. Ona se treba sastojati iz većeg broja malih plovila, te srednjih plovila-brodica za krstarenje, te manjeg broja velikih brodova za grupna kružna putovanja po Jadranu i Sredozemlju. Dakle, bez ove dvije komponente nema razvoja nautičkog turizma u Jugoslaviji, premda su to poduhvati koji iziskuju najveće investicijske zahvate i troškove¹⁷. Ipak i ostalu ponudu koju sačinjavaju navedene djelatnosti sistema nautičkog turizma u Jugoslaviji treba usporedno razvijati. Bez dvojbe, ravnoteža svih bitnih komponenti u jedinstvenom sistemu nautičkog turizma je neophodna ako želimo postići ravnomjeran razvoj domaćeg nautičkog i ukupnog turizma. Bez te ravnoteže ponuda u nautičkom turizmu bit će manjkava.

Zato je nužno: 1. izgraditi, aktivirati i opremiti sva jadranska pristaništa, lučice i uvale u blizini turističkih mjesta i većih gradova, 2. izgraditi vezove i zaštitu za nautička plovila i vozila za automobiliste-nautičare, 3. osigurati zimovanje plovila osposobljavanjem jednog broja nautičkih luka (npr. Lošinj, Pula, Zadar, Trogir,

Uvala Zatona Malog i Velikog

Tivat), koje bi imale osnovne tehničke servise i stručne usluge, bile prirodno zaštićene od vjetrova i valova, sa dovoljno manipulativnog prostora locirane u blizini brodogradilišta, aerodroma, većih naselja, službi, turističkih mjesta i kompleksa, 4. izbjegavati i sada i ubuduće gradnju skupih kompleksnih marina na Jadranu; zbog relativne nerentabilnosti, konkurencije i slabe iskorištenosti kapaciteta.

Za sve navedeno mišljenja smo da ne bi trebalo suviše ubrzano startati, već postupno i racionalno uz prethodno dogovaranje svih djelatnosti i sistema. Organiziranu aktivnost trebalo bi podijeliti u tri-četiri etape: do 1986., od 1986-1990., te od 1990-2000. godine i od 2000. godine nadalje, s time da nakon izgradnje materijalne osnove raste kvaliteta usluga i funkcionalnost svih sistema i podsistema u nautičkom turizmu, s akcentom na kadrovsku opremljenost, podizanje i funkcioniranje marketinga, propagande i informatike.

Zato bi bilo neophodno osnovati Koordinacijski savjet (odbor, tijelo) za razvoj i unapređenje nautičkog turizma u zemlji, te posebnu poslovnu zajednicu.

4. PRETPOSTAVKE I UVJETI ZA FUNKCIONIRANJE INFORMACIJSKOG SISTEMA U NAUTIČKOM TURIZMU JUGOSLAVIJE

Opstanak i razvoj svakog sistema, pored internih faktora, ovisi i od utjecaja okoline. Taj utjecaj vanjskih faktora na sistem ostvaruje se preko »uspostavljenih veza između sistema i njegove sredine«, odnosno svaki sistem povezan je »sa svojim okruženjem preko ulaza (input) i izlaza (output)«¹⁸. Za razliku od informiranih sistema (koji imaju ulaz) i informirajućih sistema (koji imaju izlaz), informacijski sistemi imaju najmanje jedan ulaz i jedan izlaz, te su kao takvi i složeniji. Ovi sistemi primaju, obrađuju, sređuju i daju informacije.

Budući su informiranje i komuniciranje među ljudima »jedna od pretpostavki stjecanja spoznaje te produblivanja i prenošenja stečenog znanja«, suvremeno se društvo ne može ni zamisliti bez informacija i komunikacija, a samim tim ni bez informacijskog sistema (obavijesnog sustava) i svih njegovih podsistema (podsustava)¹⁹. Ako cjelokupno društvo teoretski promatramo kao sistem, onda je informacijski sistem podsistem toga društva s velikim brojem ostalih podsistema (biološki sistem, ekonomski sistem, tehnički, tehnološki, socijalni. . .) i nižih međuzavisnih podsistema. U okviru ekonomskog sistema postoji niz međuzavisnih nižih sistema, a jedan od njih je i ugostiteljsko-turistički ili samo turistički sistem koji kao sistem višeg reda sadrži kao podsistem i nautički turizam. Prema tome, za funkcioniranje svakog sistema višeg i nižeg reda neophodno je funkcioniranje informacijskog sistema kao njegovog podsistema.

Profesorica Stojanović polazi od pretpostavke da je informacijski sistem svojevrstan produkt koji ima svoju društvenu upotrebnu vrijednost kao i svoju cijenu i diže ga na razinu privredne

grane (»informaciona grana«)²⁰. Neki autori informacijsku djelatnost prikazuju u obliku kružnog kretanja kapitala (promet I — proizvodnja — promet II, odnosno sabiranje — obrada — distribucija informacija), a sama informacija ima određeni stupanj vrijednosti kao proizvod informacijskog sistema²¹.

Informacijski sistem je dio poslovnog sistema specijaliziran za određene poslove.

Informacijski sistem OUR, djelatnosti ili nekog sistema čine »ljudi, strojevi (oprema), metode i organizacija, a on obuhvata prikupljanje, obradu i čuvanje odnosno memoriranje podataka i informacija, te dostavu informacija na korištenje«. Ovo se može uzeti kao izvedena definicija zajednička većini autora iz inozemstva i tuzemstva (Brillanin, Wilson, Shanon, Ščedrin, Mihajlov, Stojanović, Dobrenić, Srića, Radošević, Turk . . .)²². Svaki informacijski sistem opet se dijeli na svoje podsisteme (poslovne, neposlovne, orijentacijske, tj. marketing sistem, računovodstveni, planski, razvojni. . .) i dijelove sistema. Ukratko, informacijski sistem OUR »mora biti razrađen na podsisteme i vertikalno i horizontalno« da bi mogao osigurati nužne informacije svim razinama i svim organima²³.

Radi optimalnijeg i suvremenijeg razvoja nautičkog turizma u Jugoslaviji neophodno je izgrađivanje, funkcioniranje i razvijanje informacijskog sustava kao sastavnog dijela nautičkog turizma kao sistema. Informacijski sistem kao najsloženiji i najširi sistem nautičkog turizma, bez kojega se njegovo funkcioniranje niti postojanje ne može realizirati bez kompleksnih veza i odnosa okruženje-nautički turizam-okruženje. Međutim, da bi se to u praksi permanentno ostvarivalo potrebne su određene pretpostavke.

Informacijski sistem u nautičkom turizmu Jugoslavije kao sistem turističkog i ekonomskog (privrednog) sistema zemlje treba funkcionirati ne samo u okviru novoosnovane RO »ACY« tj.: okruženje — ACY — okruženje, nego u okviru cjelokupnog nautičkog turizma Jugoslavije na organizacijsko-informacijskom principu veza i odnosa: okruženje — nautički turizam — okruženje.

Navest ćemo, ukratko, koje bi to informacije, naravno u interakcijskoj spregi između davaoca i korisnika usluga, morale da budu u optičaju. Njih bi trebala da pruža organizirana ponuda nautičkog turizma Jugoslavije.

1. informacije o izgradnji nautičkih centara i luka, njihovim uslugama i sl.
2. informacije o kapacitetima nautičkih centara i luka, njihovim uslugama i sl.
3. informacije o organiziranju krstarenja, o najmu brodova i plovila i korištenju istih
4. informacije o organiziranom korištenju ugostiteljsko-turističkih usluga
5. informacije o opskrbi brodova i opskrbi nautičkih turista na Jadranu
6. informacije o servisiranju i održavanju brodova, charter flote i plovila nautičara
7. informacije o konsignaciji i prodaji svih rezervnih dijelova i opreme

8. informacije o organiziranju službe sigurnosti plovidbene, zakonitosti i zaštite na moru
9. informacije o marketinškim aktivnostima te propagandi i promociji
10. informacije o organiziranju sportova na kopnu i vodi, jedriličarstvu, ribarenju i podvodnim aktivnostima
11. informacije o turističkim, posredničkim, mještackim i komercijalnim poslovima
12. informacije o ONO i DSZ na Jadranu i priobalnom području (samo javne)
13. informacije o obučavanju i osposobljavanju nautičkih i drugih turista
14. informacije o međusobnim odnosima DPZ, DPO, OUR, s ustanovama u zemlji
15. informacije o koordinaciji i odnosima s partnerima i društvima iz inozemstva
16. informacije o lučkim, pomorskim, meteorološkim i higijenskim propisima.

Ovo su najbitnije grupe informacija u sistemu nautičkog turizma zemlje. Bez ovih informacija ne može funkcionirati obavijesni sustav nautičkog turizma kao sistema. Jer informacija je, kako rekoše Wiener i Shanon »nešto što ukida ili smanjuje neodređenost«. Njemo se naziva »sadržaj onoga što razmjenjujemo s vanjskim svijetom«²⁵, ali i količina obavještenja »neophodna da se sistem prati u dinamici, odnosno u svojoj evoluciji«²⁶ i to: u odnosu na njegov položaj u okruženju, u odnosu na druge sisteme i u odnosu na promjene u njegovoj strukturi i funkciji.

U uskoj vezi s gornjim je i stručno-informacijska funkcija lučkih kapetanija u Jugoslaviji, kojih na Jadranu ima ukupno 10 i 67 lučkih ispostava²⁷. U stalne lučke poslove spadaju:

1. doček i prihvat tuzemnih i inozemnih putničkih brodova na redovnim linijama
2. prihvat, smještaj, nadzor i posjete inozemnim jahtama, jedrilicama i čamcima
3. prihvat i boravak velikih turističkih brodova sa svjetskih krstarenja
4. naredbe i upute lučkih kapetanija od turističkog interesa kao i nadzor nad redom u luci, sigurnosti plovidbe, nad zaštitom života, ponašanjima plovila na akvatorijima kupališta i plaža, nad sportskim natjecanjima na vodi.
5. vođenje statistike o prometu u luci (sa turističkim kategorijama)
6. nevezane, povremene i spontane usluge turistima (propagandne, turističke, informativne, komercijalne i druge usluge).

Ove djelatnosti mogu se svrstati na djelatnosti lučkih kapetanija od općeg turističkog interesa i na djelatnosti koje imaju određeni turistički karakter²⁸. Međutim, svi ti zadaci i poslovi odvijaju se rutinski i nesistematski, bez trajne usmjerenosti kadrova i ustanova za obavljanje turističke djelatnosti. Ipak, suvremeni razvoj nautičkog i ukupnog turizma iziskuje da se turistička djelatnost lučkih kapetanija postave kao organizirane i specijalizirane aktivnosti. Inače, danas se specijalizirana turistička djelatnost lučkih kapetanija sastoji u: 1. receptivnoj djelatnosti, 2. turističkoj djelatnosti, 3. sigurnosnoj dje-

latnosti plovidbe na moru i lukama, 4. nadzornoj i kontrolnoj djelatnosti, 5. informativnoj djelatnosti, 6. propagandnoj djelatnosti, 7. komercijalnoj djelatnosti i 8. reprezentativnoj djelatnosti²⁹.

Mišljenja smo da bi u lukama i nautičkim centrima trebalo osigurati organiziranu, tehnički opremljenu spasilačko-informacijsku službu pomoći. Zato treba pozdraviti ideju za osnivanje jedinstvene organizacije ove službe na Jadranu, te za osnivanje službe turističkih navigatora. Međutim, kapetanije su isuviše opterećene redovnim poslovima, napose u turističkoj sezoni, te trebaju kadrovsku pomoć. Njihov rad i sudjelovanje u radu raznih savjeta (za promet i veze, za turizam, za unutrašnje poslove općina, turističkih saveza, društava. . .) je značajan. Vođenje statistike o prometu svih turista u luci, a napose turista nautičkih vrlo je značajan posao, kao i anketiranje nautičara na plovilima ili organiziranje anketa o turističkom prometu na moru, te ga ne treba prepustiti samo kapetanijama. Turističke organizacije i nova RO »ACY« se ovdje moraju uključiti.

Također je neizbježno organizirati službu informatike na svim evropskim važnijim jezicima, zatim meteorološku i pomorsku vezu uz uspostavljanje radio CB i UKV veze. Ne smijemo zaboraviti da treba pojačati obrambeno-sigurnosno-zaštitnu djelatnost i ekološku aktivnost u nautičkom turizmu Jugoslavije, kao segmentu cjelokupnog turizma u zemlji³⁰. Suradnja s razvijenim »nautičkim« zemljama, prvenstveno s Italijom i Grčkom je nužna. Na nju upućuju dobrosusjedski odnosi, ekonomski, zajednički interesi, ulaganja i razvoj.

BILJEŠKE:

¹ Podaci sakupljeni od lučkih kapetanija: Kopar, Pula, Rijeka, Zadar, Split, Šibenik, Kardeljevo, Dubrovnik, Kotor i Bar, te od sekundarnih izvora (mr A. Apolonio i dr S. Popović)

² Dr Stevan Popović: »Turistička saradnja i saobraćaj«, konferat, IV KJGJI, Ancona 1978., str. 58

³ Mr Mladen Vukčević: Nautički turizam na jugoslavenskom Jadranu. . . , Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Susreti na dragom kamenu«, Pomorstvo, Pula 1983., str. 357

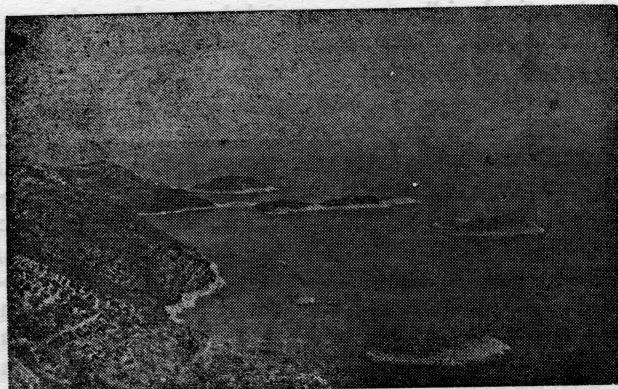
⁴ Godine 1972. udio Jugoslavije u inozemnom nautičkom prometu Evrope bio je 0,5%, a 1982. 0,8% (u Sredozemlju 5 tj. 8%).

⁵ Devizni priliv od nautičkog turizma dobili smo množenjem broja inozemnih nautičara po jednom plovidbi (u prosjeku 4—6 osoba) s brojem ulaza u određenoj godini, te s prosječnom potrošnjom nautičkog turista u jednom danu (za koji je u svijetu izračunato da iznosi tri puta više nego prosječna potrošnja klasičnog turista).

Činjenica je i to da nautičar kao turista ima veće platežne mogućnosti od klasičnog turista, te da u prosjeku pripada srednjim ili višim društvenim slojevima na Zapadu. Međutim, jugoslavenski inozemni nautičari znatno su skromniji od svjetskih, te u prosjeku troše dva puta više od klasičnog turista. Ipak, i on traži raznovrsnu i selektivnu ponudu, što na žalost, nije često nalazio.

⁶ Dr Kolarić, dr Kostić, dr Stefanović: Organizacija udruženog rada, Rač, Bgd, 1978, str. 9

⁷ Emery (E. Emery), edition: System Thinking, PB, Ltd, Harmondsworth, 1972, str. 45

Južni dio otoka Mljeta

⁸ Melcer (J. A. Melcer): General Systems and Organization Theory, GSBA, KSU, 1975, str. 31

⁹ Barnard (I. Ch. Barnard): The Function of the Executive, Cambridge, HLLP, 1971., str. 70

¹⁰ Mr Mladen Vukčević — dipl. oec. Valentin Jakac: Male luke na Jadranu i razvoj nautičkog turizma u njima u sklopu jedinstvene organizacije ACY, str. 16 referata (Split, svibanj 85)

¹¹ Mr Mladen Vukčević: Jadranske male luke i njihovo uključivanje u privredni razvoj regije, republike i zemlje, referat za svibanjsko savjetovanje u Splitu o lukama (1985)

¹² Kolarić, Kostić, Stefanović: Organizacije udruženog rada, Rad, Beograd, 1978., str. 89

¹³ op. cit., str. 89

¹⁴ Vidjeti — Oscar Lange: Wholes and Parts, A General Theory of Systems Behaviour, Pergamon Press, Oxford, 1965, str. 59

¹⁵ Mr Aleksandar Apolonio: Razvojne mogućnosti nautičkog turizma i sportova na vodi u Boki Kotorskoj, Zbornik VPS broj 5—6 u Kotoru 1978/79, str. 99

¹⁶ Vidjeti elaborat IV Sabora SRH: Program razvoja nautičkog turizma 1983—1990., Zgb, 1983.

¹⁷ Mr Mladen Montana: Rentabilnost investicija u nautičkom turizmu, EP, Zagreb, 1977, str. 91

¹⁸ Dr Kolarić, dr Kostić, dr Stefanović: Organizacija udruženog rada, Rad, Beograd, 1978, str. 91

¹⁹ Mr Mladen Vukčević: Obavještanje radnika kao faktor funkcioniranja i razvoja samoupravljanja, TEB-ov »Ekonomski analitičar« broj 2/1984, Zagreb, str. 28

²⁰ Prof. dr Radmila Stojanović: Veliki ekonomski sistemi, SA, Beograd, 1974., str. 202

²¹ Mr Ivan Miloš: Informacioni sistem u organizaciji integralnog transporta kao sistema, Rijeka, 1983, str. 97

²² Mr Mladen Vukčević: Obavještanje radnika kao faktor funkcioniranja i razvoja samoupravljanja, TEB-ov »Ekonomski analitičar« broj 2/1984., Zagreb, str. 31

²³ Prof. dr Slavko Dobrenić: Izgradnja informacijskog sistema OUR, Informator broj 2903, 2904, 2905, od siječnja 1982, str. 14

²⁴ Dr Branislav Lazarić: Informacioni sistemi, FON, Beograd, 1976., str. 47 i 49

²⁵ Prof. dr Norbert Wiener: Kibernetika i društvo, Nolit, Beograd, 1973., str. 32

²⁶ Prof. dr Radmila Stojanović: Veliki ekonomski sistemi, SA, Beograd, 1974., str. 194

²⁷ Jugoslavenski pomorski vodič, Agencija Rijeka, Rijeka, 1975., str. 53 i 54

²⁸ Mr Aleksandar Apolonio: Mjesto i funkcije lučkih kapetanija u turističkom prometu, Zbornik Savjetovanja o lučkim kapetanijama u Splitu, 1971., Split, 1972., str. 128

²⁹ Mr Apolonio navodi 5 turističkih djelatnosti LK (op. cit. str. 129)

³⁰ Mr Mladen Vukčević: Komparativna analiza razvoja ugostiteljstva i turizma u SFRJ i SRH, TEB-ov »EA« broj 8/1981, str. 33

KORIŠTENA LITERATURA

1. Mr. Aleksandar Apolonio: Mjesto i funkcija lučkih kapetanija u turističkom prometu, Zbornik Savjetovanja o lučkim kapetanijama u Splitu 1971. Split 1972. izdanje DPUPJ iz Rijeke
2. Mr. Aleksandar Apolonio: Razvojne mogućnosti nautičkog turizma i sportova na vodi u Boki Kotorskoj, Zbornik VPS u Kotoru, broj 5—6 1978/79.
3. I. CH. Barmord: The function of the Executive, Cambridge HUP 1971.
4. Prof. dr Slavko Dobrenić: Izgradnja informacijskog sistema OUR Informator broj 2903, 2904, 2905 od siječnja 1982. i skripta istog naslova EF Zagreb
5. E. F. Emery, editiona Lystem Thinging, Ltd, Hormondsworth, 1972.
6. Dr Kolarić, dr Kostić, dr Stefanović: Organizacija udruženog rada, Rad, Bgd 1978.
7. Oscar Lange: Wholes and Parts, A General Theory of Systems Behaviour, Pergamon, Pres, Oxford, 1965.
8. Dr Branislav Lazarić: Informacioni sistem, FON Beograd, Beograd, 1976.
9. J. A. Melcer: General Systems and Organization Theory, GSBA, KSU, 1975.
10. Mr. Ivan Miloš: Informacioni sistem u organizaciji integralnog transporta kao sistem, magistarska radnja, SCEOZ u Rijeci, Rijeka 1983.
11. Dr Stevan Popović: Turistička suradnja, koreferat na IV Konferenciji jadranskih gradova Jugoslavije i Italije, Ancona, 1978.
12. Mr. Mladen Montana: Rentabilnost investicija u nautičkom turizmu, Turizam kao faktor društveno-ekonomskog razvoja Jugoslavije, Ekonomski pregled, Zagreb 1977.
13. Mr. Mladen Vukčević: Nautički turizam na jugoslavenskom Jadranu i mogućnosti njegova razvoja u sklopu turističke i pomorske privrede zemlje, Zbornik radova Pomorstvo i pomorska privreda »Susreti na dragom kamenu« Pula 1983.
14. Mr. Mladen Vukčević, dipl. oec. Valentin Jakac: Male luke na Jadranu i razvoj nautičkog turizma u njima u sklopu jedinstvene organizacije »Adriatic Club Yugoslavia«, referat za svibanjsko savjetovanje o lukama u Splitu 1985. (referat uvršten u prvu knjigu Zbornika radova početkom 1985)
15. Mr. Mladen Vukčević: Jadranske male luke i njihovo uključivanje u privredni razvoj regije, republike i zemlje, referat za svibanjsko savjetovanje o lukama, Split 1985. (referat uvršten u prvu knjigu Zbornika početkom 1985)
16. Mr. Mladen Vukčević: Obavještanje radnika kao faktor funkcioniranja i razvoja samoupravljanja, TEB-ov »Ekonomski analitičar« Zagreb broj 2/84.
17. Prof. dr Radmila Stojanović: Veliki ekonomski sistemi. Savremena administracija, Bgd, 1974.
18. Prof. dr Herbert Wiener: Kibernetika i društvo, Nolit Bgd, 1973.
19. Jugoslavenski pomorski vodič, Agencija Rijeka, Rijeka, 1975.
20. Il turismo nautico in Italia, numero 5, Ministero del turismo o dello spettacolo, Roma, 1975.
21. Podaci lučkih kapetanija (Kopar, Pula, Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Kardeljevo, Dubrovnik, Kotor i Bar) i lučkih ispostava u Piranu, Umagu i Poreču.
22. Program razvoja nautičkog turizma 1983—1990., IV Sabora SRH, 1983.